

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Васильєв Володимир Миколайович

УДК 342.9:[343.97:351.82](477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ
ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Харківському національному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий консультант: доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України **КОМЗЮК Анатолій Трохимович**, Харківський національний університет внутрішніх справ, професор кафедри адміністративного права та процесу.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор **ПРОНЕВИЧ Олексій Станіславович**, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри адміністративного права;

доктор юридичних наук, професор **ШАПОВАЛ Роман Володимирович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, професор кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності; доктор юридичних наук, доцент **ЛЕГЕЗА Юлія Олександрівна**, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права.

Захист відбудеться 25 жовтня 2019 р. о 9.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.01 у Харківському національному університеті внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Л. Ландау, 27.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Л. Ландау, 27.

Автореферат розісланий 23 вересня 2019 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**



Л.В. Могілевський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Підприємницька діяльність як ключовий елемент ринкового господарства, невід’ємний фактор (ресурс) виробництва і найбільш розгалужений та поширений у міжнародній та вітчизняній практиці вид господарської діяльності набуває важливого значення у процесі стабільного зростання економіки держави та фінансового рівня життя кожного члена суспільства. Цілком логічно, що держава приділяє значну увагу регулюванню підприємницької діяльності, розвитку умов та форм її здійснення. Безумовно, успішний розвиток підприємництва в Україні залежить від створення для нього оптимальних умов правового, економічного та суспільно-політичного характеру, які мають надавати реальну можливість кожному повною мірою реалізовувати своє конституційне право на підприємницьку діяльність, утворювати атмосферу підтримки підприємництва як основи соціального прогресу.

Оскільки підприємницька діяльність є однією із сфер взаємодії держави та економіки, вона потребує належної державної підтримки, зокрема за допомогою адміністративно-правових засобів, тобто спеціально-юридичного механізму впливу на поведінку її суб’єктів. Іншими словами, суспільні відносини, які складаються у зв’язку зі здійсненням підприємницької діяльності, потребують ефективної адміністративно-правової охорони. Це обумовлено тим, що у зазначеній сфері вчиняється чимала кількість правопорушень, які здатні не тільки знизити ефективність підприємницької діяльності, а й завдати шкоди публічним інтересам, в яких відображаються інтереси всього суспільства і кожного його окремого члена. Про це свідчить, зокрема статистика поширення адміністративних правопорушень у галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, в галузі фінансів і підприємницькій діяльності, питома вага яких у загальній кількості адміністративних проступків становить близько 10 %. До них треба ще додати проступки загального характеру, які вчиняються у різних сферах, в тому числі у сфері підприємницької діяльності.

Відтак важливим завданням публічного управління у сфері підприємницької діяльності в Україні є створення дієвого механізму протидії зазначеним правопорушенням, насамперед адміністративно-правового, що передбачає визначення кола суб’єктів публічної адміністрації, на яких покладається реалізація згаданого завдання, їх адміністративно-правового статусу, а також системи адміністративно-правових заходів та процедур, за допомогою яких здійснюється така протидія. До того ж варто мати на увазі, що ці адміністративно-правові заходи спрямовані не тільки на протидію адміністративним

проступкам, їх застосування часто сприяє також профілактиці та виявленню кримінальних правопорушень. У зв'язку з викладеним нагальними є розвиток і удосконалення адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, що потребує, у свою чергу, належного теоретичного осмислення його змісту та потенціалу.

Загальні питання адміністративно-правового регулювання публічного управління у сфері підприємницької діяльності, а також протидії правопорушенням у різних сферах були предметом досліджень багатьох вітчизняних адміністративістів, зокрема В. Авер'янова, О. Андрійко, К. Афанасьєва, О. Бандурки, В. Бевзенка, О. Безпалової, Ю. Битяка, Л. Білої-Гіунової, А. Васильєва, В. Галунька, В. Гаращука, О. Гетманець, І. Голосніченка, І. Гриценка, Н. Губерської, С. Гусарова, С. Денисюка, О. Джафарової, Є. Додіна, Т. Кагановської, Р. Калюжного, С. Ківалова, Н. Коваленко, І. Коліушка, Т. Коломоєць, В. Колпакова, А. Комзюка, О. Константого, С. Кузнichenка, О. Кузьменко, А. Куліша, Є. Курінного, К. Левченко, Ю. Легези, М. Лошицького, Д. Лук'янця, Д. Лученка, П. Лютікова, Р. Мельника, О. Миколенка, О. Музичука, В. Настюка, Н. Нижник, О. Остапенка, Д. Приймаченка, О. Проневича, О. Салманової, А. Селіванова, О. Синявської, В. Сокурєнка, М. Смоковича, Р. Шаповала, Х. Ярмачі та ін. Разом з тим, незважаючи на наявність значної кількості праць із зазначеної проблематики, проблеми адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності досі комплексно не досліджувались.

Таким чином, потреба підвищення ефективності підприємницької діяльності в Україні шляхом зменшення шкоди від правопорушень, які посягають на її інтереси, недостатня розробленість теоретичних положень щодо системи протидії їм, недосконалість правового регулювання у зазначеній сфері обумовлюють актуальність комплексного дослідження сутності та особливостей адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук на 2014-2018 рр., затверджених постановою Президії НАН України від 20 грудня 2013 р. № 179, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016-2020 рр., затвердженої постановою загальних зборів НАПрН України від 3 березня 2016 р., Пріоритетних

напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на період 2016-2019 років, схвалених Вченою радою ХНУВС 23 лютого 2016 р. (протокол № 2), комплексних науково-дослідних тем Харківського національного університету внутрішніх справ «Правоохоронна функція української держави» (номер державної реєстрації 0113U008192) та «Реалізація та удосконалення адміністративного законодавства України» (номер державної реєстрації № 0113U008197).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є визначення на основі комплексного аналізу наявних наукових та нормативних джерел сутності та особливостей адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні, а також подальших напрямів і перспектив його розвитку та вдосконалення.

Для досягнення зазначеної мети в дисертації необхідно вирішити такі основні *задачі*:

- охарактеризувати підприємницьку діяльність як об'єкт адміністративно-правової охорони;
- визначити поняття та види правопорушень у сфері підприємницької діяльності;
- встановити сутність та структуру адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності;
- окреслити нормативні джерела адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності;
- визначити поняття та види суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності;
- розкрити структуру та зміст адміністративно-правового статусу суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності;
- окреслити місце та роль громадськості в механізмі протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності;
- дати характеристику адміністративно-правових заходів запобігання правопорушенням у сфері підприємницької діяльності;
- охарактеризувати заходи адміністративного припинення правопорушень у сфері підприємницької діяльності;
- визначити поняття, зміст та підстави адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері підприємницької діяльності;
- встановити сутність і види адміністративних проваджень та їх

значення у протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності;

- обґрунтувати профілактичну спрямованість дозвоільно-ліцензійного провадження щодо правопорушень у сфері підприємницької діяльності;

- розкрити роль контрольно-наглядових проваджень у протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності;

- охарактеризувати провадження в справах про адміністративні правопорушення у сфері підприємницької діяльності;

- узагальнити зарубіжний досвід адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності та визначити можливості його використання в Україні;

- сформулювати напрямки розвитку системи та адміністративно-правового статусу суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності;

- окреслити шляхи удосконалення адміністративно-правових заходів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності;

- визначити можливості покращення адміністративно-процедурних аспектів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають з приводу протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні.

Предмет дослідження становить адміністративно-правовий механізм протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації є сукупність філософських, загальнонаукових та спеціальних наукових методів пізнання. Зокрема логіко-семантичний метод використано для поглиблення понятійного апарату (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 3.1, 4.1). Використання загальнонаукового діалектичного, структурного та функціонального методів дозволило визначити сутність та структуру адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, охарактеризувати його об'єкта та суб'єктів (розділи 1, 2).

За допомогою системного методу сформовано авторське бачення адміністративно-правових заходів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності (розділ 3), визначено систему адміністративних процедур у зазначеній сфері (розділ 4).

Метод порівняльного правового дослідження використано для

аналізу зарубіжного досвіду адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності (підрозділ 5.1), а методи моделювання дозволили визначити напрями удосконалення адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні (підрозділи 5.2, 5.3, 5.4).

Науково-теоретичне підґрунтя для виконання дисертації склали праці фахівців у галузі філософії, загальної теорії держави і права, адміністративного права, інших галузевих правових наук, у тому числі зарубіжних дослідників. Положення та висновки дисертації ґрунтуються на нормах Конституції України, міжнародно-правових актів, ратифікованих Україною, законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють протидію правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні. Використано також низку законопроектів та законодавство окремих зарубіжних країн. Емпіричну базу дослідження становлять узагальнення практичної діяльності суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, політико-правова публіцистика, статистичні матеріали, довідкові видання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексним дослідженням адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових концептуальних наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

вперше:

- визначено поняття адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємництва, під яким пропонується розуміти комплекс заходів адміністративно-правового характеру, спрямованих на врегулювання відносин у сфері підприємництва, виявлення правопорушень та запобігання вчиненню нових, а також його структуру, яку утворюють об'єкт, суб'єкти, зміст протидії та процедури її реалізації;

- визначено поняття та систему суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, якими є державні і недержавні органи, громадські організації, соціальні групи і громадяни, діяльність яких спрямована на усунення причин та умов, що породжують і сприяють правопорушенням у сфері підприємництва, недопущення вчинення учасниками відносин цих правопорушень на різних стадіях протиправної поведінки, а також притягнення їх до юридичної відповідальності;

- виокремлено особливості адміністративно-правових заходів запобігання правопорушенням у сфері підприємницької діяльності: 1) вони не мають конкретної підстави застосування, оскільки використовуються лише для профілактики та недопущення вчинення протиправних дій; 2) застосовуються широким колом суб'єктів владних повноважень, уповноважених на те державою; 3) можуть бути спрямовані як на самого суб'єкта підприємницької діяльності, так і на його майно й організаційно-правовий статус; 4) такі заходи можуть застосовуватися як в усній формі, так і за допомогою видання індивідуального правового акта (припису); 5) ці заходи відзначаються багатоманітністю; 6) їх застосування можливе виключно в рамках чинного законодавства;

- обгрунтовано необхідність впровадження процедури проведення передліцензійних перевірок здобувачів ліцензії для всіх видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, з метою встановлення наявності матеріально-технічної бази та персоналу у суб'єкта господарювання, їх відповідності вимогам ліцензійних умов, можливості здійснення здобувачем ліцензії безпечного та якісного виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг тощо;

- обгрунтовано доцільність запровадження ризик-орієнтовного підходу до визначення суворості адміністративної відповідальності за здійснення господарської діяльності, що ліцензується, без отримання відповідної ліцензії шляхом встановлення окремого розміру стягнення за діяльність, що становить значний ризик для життя, здоров'я людини та навколишнього природного середовища; збільшення розміру стягнення за порушення вимог ліцензійних умов ведення діяльності, що становить ризик для життя, здоров'я людини та навколишнього природного середовища;

- запропоновано конкретні зміни та доповнення до нормативно-правових актів, що регулюють контрольно-наглядову діяльність державних органів у сфері підприємництва, зокрема: законів України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», «Про ліцензування видів господарської діяльності», Кодексу України про адміністративні правопорушення тощо;

удосконалено:

- характеристику підприємницької діяльності як об'єкта адміністративно-правової охорони, яку запропоновано розглядати як сукупність пов'язаних із підприємництвом суспільних благ, спрямованих на задоволення приватних і публічних потреб, законних інтересів фізичних, юридичних осіб і держави, які окреслюються

окремою сферою суспільного виробництва (виготовленням та реалізацією продукції, виконанням робіт чи наданням послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність), соціально-економічна цінність яких визнається та гарантується законодавством України;

- окреслення кола повноважень загальних та спеціальних суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємництва, зокрема встановлено, що для суб'єктів із загальними повноваженнями щодо протидії правопорушенням у сфері підприємництва ця діяльність є похідною, яка виконується ними разом з реалізацією основних завдань та функцій, таких як формування законодавчої бази, управління, контроль і нагляд за діяльністю учасників правовідносин у сфері господарської діяльності взагалі та суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема, а також виконання ними відповідного законодавства тощо, тоді як спеціальні суб'єкти реалізують спеціальні заходи профілактичного характеру саме у сфері підприємницької діяльності;

- визначення поняття адміністративної відповідальності у сфері підприємницької діяльності, під якою запропоновано розуміти застосування уповноваженими на те органами (особами) до осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок здійснення підприємницької діяльності, передбачених чинним законодавством адміністративних стягнень; виокремлено чотири підстави адміністративної відповідальності у сфері підприємницької діяльності: 1) нормативну; 2) фактичну; 3) юридичну; 4) процедурну;

- класифікацію адміністративних проваджень у сфері підприємництва, які поділено на: адміністративно-процедурні (вирішення справ, які мають безспірний характер) та адміністративно-юрисдикційні (надання юридичної оцінки діяльності у сфері підприємництва);

- визначення поняття провадження в справах про адміністративні правопорушення у сфері підприємницької діяльності як діяльності відповідних суб'єктів адміністративної юрисдикції щодо розгляду і вирішення таких справ, порядок якої врегульовано Кодексом України про адміністративні правопорушення та іншими нормативними актами; відзначено відсутність системного врегулювання процедур притягнення юридичних осіб до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері підприємницької діяльності;

- розуміння доцільності, враховуючи міжнародний досвід,

посилення взаємодії усіх правоохоронних органів та приватних охоронних структур у напрямку протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, для чого доцільно впровадити єдиний інформаційний простір – базу даних, в якій містилися б відомості про стан захищеності підприємств, інформація про ймовірні загрози та напрямки профілактики таких протиправних дій тощо;

дістали подальшого розвитку:

- наукові підходи до розуміння поняття «адміністративне правопорушення у сфері підприємницької діяльності» як суспільно шкідливого за наслідками, протиправного, винного діяння, об'єктом посягання якого є суспільні відносини, що виникають у процесі самостійної, ініціативної, систематичної на власний ризик господарської діяльності з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку (порядок якої визначений господарським, податковим та цивільним законодавством України), за вчинення якого законом передбачено адміністративну відповідальність;

- визначення поняття нормативних джерел адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, під яким запропоновано розуміти сукупність нормативно-правових актів, що регулюють відносини, які виникають в ході реалізації уповноваженими суб'єктами їх компетенції, спрямованої на виявлення та запобігання порушенням чинного законодавства у сфері підприємництва;

- розуміння правової сутності громадського контролю, який визнається основною формою участі громадськості як у системі правоохорони взагалі, так і у протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, зокрема;

- визначення заходів адміністративного припинення адміністративних правопорушень у сфері підприємницької діяльності, під якими запропоновано розуміти регламентовані чинним законодавством заходи примусу, спрямовані на припинення протиправної поведінки у зазначеній сфері, відновлення правомірного стану та створення умов для притягнення винних до юридичної відповідальності;

- визначення мети контрольно-наглядових проваджень щодо протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, якою названо недопущення реєстрації та надання ліцензій суб'єктам господарської діяльності, які не відповідають встановленим законом вимогам (попередній контроль); вилучення з обігу об'єктів, щодо яких не дотримано вимог про обов'язкову реєстрацію, припинення

господарської діяльності без відповідної реєстрації та ліцензій, припинення інших протиправних дій (подальший контроль);

- розуміння напрямів розвитку системи суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, до яких віднесено, зокрема зменшення та ліквідацію дублюючих функцій основних контролюючих суб'єктів (Державна фіскальна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Державна служба України з питань праці тощо), створення єдиного центрального органу виконавчої влади, який мав би повноваження з формування державної політики у сфері інформаційно-комунікаційних технологій і зв'язку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес, зокрема висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертації, можуть бути використані у:

- у науково-дослідній діяльності – для подальшої розробки питань адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні (*акт впровадження у наукову діяльність Кримінологічної асоціації України від 3 червня 2019 р.*);

- у правотворчості – для удосконалення чинних та розробки нових нормативно-правових актів, які регулюють адміністративно-правову протидію правопорушенням у сфері підприємницької діяльності;

- у правозастосуванні їх використання дозволить покращити практичну діяльність суб'єктів протидії правопорушенням у зазначеній сфері (*акт впровадження у практичну діяльність Центрального управління ГУ ДФС у Харківській області від 28 серпня 2019 р.*);

- в освітньому процесі – при підготовці підручників і навчальних посібників та проведенні занять з дисципліни «Адміністративне право» (*акт впровадження в освітній процес Харківського національного університету внутрішніх справ від 27 серпня 2019 р.*).

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження, його основні положення і висновки було оприлюднено на науково-практичних конференціях, семінарах, «круглих столах» тощо: Стан та перспективи розвитку юридичної науки (м. Дніпро, 1–2 вересня 2017 р.), Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення (м. Запоріжжя, 28-29 липня 2017 р.), Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні (м. Харків, 20-21 жовтня 2017 року), Сучасні правові системи світу в

умовах глобалізації: реалії та перспективи (м. Київ, 9–10 березня 2018 р.), Актуальні питання правової теорії та юридичної практики (м. Одеса, Україна, 10–11 серпня 2018 р.), Актуальні питання юридичної теорії та практики: наукові дискусії (м. Харків, 30 листопада – 1 грудня 2018 р.), Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи (м. Дніпро, 1-2 лютого 2019 р.).

Публікації. Основні результати дослідження викладено в одноосібній монографії, 21 науковій статті, з яких 15 опубліковано у наукових фахових виданнях України з юридичних наук, 6 – у зарубіжних наукових виданнях, а також у 7 тезах доповідей і наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, які містять 18 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 415 сторінок. Список використаних джерел містить 405 найменувань і займає 43 сторінки. Додатки займають 10 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначається її зв'язок із науковими програмами, планами та темами, окреслюються мета і задачі, об'єкт і предмет дослідження, вказується на його методи, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наводяться дані про апробацію результатів дослідження, публікації та структуру роботи.

Розділ 1 «Методологічні засади дослідження адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні» присвячено характеристиці підприємницької діяльності як об'єкта адміністративно-правової охорони, визначенню поняття та видів правопорушень у сфері підприємницької діяльності, сутності та структури адміністративно-правового механізму протидії цим правопорушенням та його нормативних джерел.

У *підрозділі 1.1 «Підприємницька діяльність як об'єкт адміністративно-правової охорони»* визначено та охарактеризовано основні й факультативні ознаки, властиві підприємницькій діяльності. До перших віднесено: систематичність, інноваційність, ризикованість, ініціативність, повну майнову відповідальність, спрямованість на отримання особистого прибутку, правомірність. Серед факультативних ознак названо: високий ступінь пристосованості до існуючих суспільно-економічних, політичних та правових умов у державі, спрямованість на досягнення публічних економічних результатів, обґрунтованість, безпосередність та опосередкованість здійснення такої діяльності.

Підприємницьку діяльність запропоновано розуміти як сукупність пов'язаних із підприємництвом суспільних благ, спрямованих на задоволення приватних і публічних потреб, законних інтересів фізичних, юридичних осіб і держави, які окреслюються окремою сферою суспільного виробництва (виготовленням та реалізацією продукції, виконанням робіт чи наданням послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність), соціально-економічна цінність яких визнається та гарантується законодавством України.

Виділено окремі види підприємницької діяльності за такими критеріями як: 1) предмет; 2) суб'єкти здійснення; 3) сфера організаційних новацій; 4) спосіб організації; 5) способи та методи досягнення мети підприємницької діяльності.

Наголошено, що суспільні відносини, які складаються у зв'язку зі здійсненням підприємницької діяльності, потребують ефективної адміністративно-правової охорони. Остання виявляється у системі впорядкованої адміністративно-правовими нормами діяльності суб'єктів публічної адміністрації, їх посадових осіб, спрямованої на запобігання правопорушенням та відновлення порушеного права у підприємницькій сфері, що здійснюється за допомогою адміністративно-правових засобів із можливістю застосування заходів адміністративного примусу.

У підрозділі 1.2 «*Поняття та види правопорушень у сфері підприємницької діяльності*» наголошено на важливості правомірності (законності) підприємницької діяльності, яка впливає на: а) підвищення спроможності функціонування економічної системи країни; б) насичення внутрішнього ринку безпечною споживчою продукцією; в) якість виконання робіт та надання послуг громадянам-споживачам, які відповідають вимогам стандартів, норм та правил; г) створення умов для участі суб'єктів підприємницької діяльності в міжнародному економічному, науково-технічному співробітництві та міжнародній торгівлі.

Узагальнено наукові підходи до розуміння поняття «адміністративне правопорушення у сфері підприємницької діяльності» як суспільно шкідливого за наслідками, протиправного, винного діяння, об'єктом посягання якого є суспільні відносини, що виникають у процесі самостійної, ініціативної, систематичної на власний ризик господарської діяльності з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку, за вчинення якого законом передбачено адміністративну відповідальність.

На основі аналізу норм Конституції України, КпАП України та Господарського кодексу України адміністративні правопорушення у сфері підприємницької діяльності поділено на три групи: 1) адміністративні проступки, які порушують основоположні свободи підприємницької діяльності, визначені як у ч. 1 ст. 42 Конституції України, так і у ст. 43 Господарського кодексу України; 2) адміністративні проступки, що порушують засади захисту економічної конкуренції відповідно до ч. 2 ст. 42 Конституції; 3) адміністративні проступки, що порушують принципи захисту прав споживачів.

У підрозділі 1.3 «Сутність та структура адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності» підкреслено, що для забезпечення гарантованих Конституцією прав і свобод громадян та створення реальних умов для їх реалізації існує потреба у функціонуванні дієвого механізму протидії адміністративним правопорушенням в різних сферах, у тому числі у сфері підприємницької діяльності.

Сформульовано визначення поняття адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності як комплексу адміністративно-правових заходів, які мають превентивний та примусовий характер, застосовуються уповноваженими суб'єктами з метою впливу на учасників правовідносин для забезпечення дотримання норм чинного законодавства та запобігання вчиненню правопорушень у сфері підприємництва.

Наголошено, що мета адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері підприємництва полягає у досягненні балансу між забезпеченням реалізації права на здійснення підприємництва в Україні та інтересів всіх суб'єктів даних правовідносин, що передбачає чітке виконання встановлених нормативними актами приписів та недопущення вчинення правопорушень в сфері підприємницьких правовідносин.

Визначено поняття адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємництва, зроблено висновок, що його належне функціонування безпосередньо залежить від досконалості чинного законодавства та його систематизованості, що забезпечує його ефективність.

У підрозділі 1.4 «Нормативні джерела адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності» зазначено, що роль сучасної держави у суспільстві полягає у забезпеченні належного врегулювання суспільних відносин, які охоплюють різноманітні сфери людського життя, завдяки чому формується та трансформується суспільство,

визначаються напрямки розвитку економіки, культури та соціальної сфери. Це досягається завдяки створенню і вдосконаленню відповідної правової бази, що слугує гарантією забезпечення прав, свобод та інтересів кожного із суб'єктів правовідносин, у тому числі і у сфері підприємницької діяльності.

Сформульовано визначення поняття нормативних джерел адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, під якими запропоновано розуміти сукупність нормативно-правових актів, які регулюють правовідносини, що виникають в ході реалізації компетенції уповноважених суб'єктів, спрямованої на виявлення та запобігання порушенням чинного законодавства у сфері підприємництва, їх припинення та притягнення винних у їх вчиненні до юридичної відповідальності.

Визначено види нормативних джерел, які регулюють адміністративно-правову протидію правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, до яких віднесено Конституцію України, рішення Конституційного Суду України, міжнародно-правові акти, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, закони України, зокрема кодифіковані, акти Президента України, акти Кабінету Міністрів України, рішення Верховного Суду, акти центральних органів виконавчої влади, акти місцевих державних адміністрацій, акти органів місцевого самоврядування.

Здійснено поділ зазначених джерел на декілька груп, до першої з яких віднесено кодифіковані нормативно-правові акти, до другої групи – нормативно-правові акти, що визначають види підприємницької діяльності та правила її здійснення, третю групу утворюють акти, що визначають статус владних суб'єктів, які наділені контрольними функціями в даній сфері.

У Розділі 2 «Суб'єкти протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні та їх адміністративно-правовий статус» визначено поняття та види суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, розкрито структуру та зміст їх адміністративно-правового статусу, окреслено місце та роль громадськості в механізмі протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності.

У підрозділі 2.1 «Поняття та види суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності» наголошено, що система суб'єктів протидії правопорушенням утворює цілісний функціональний та організаційний механізм, який поєднується спільністю мети управління у сфері протидії правопорушенням.

Сформульовано визначення поняття суб'єктів протидії правопорушенням у підприємницькій діяльності, якими є державні і недержавні органи, громадські організації, соціальні групи і громадяни, діяльність яких спрямована на усунення причин та умов, що породжують і сприяють правопорушенням у сфері підприємництва, недопущення вчинення учасниками відносин цих правопорушень на різних стадіях протиправної поведінки, а також притягнення їх до юридичної відповідальності.

Визначено, що суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності залежно від їх місця і ролі у механізмі вказаної протидії доцільно поділяти на загальних і спеціальних.

До загальних віднесено суб'єктів, які здійснюють протидію правопорушенням у підприємницькій сфері разом із реалізацією основних повноважень (Верховна Рада України; Президент України; Кабінет Міністрів України; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, які мають повноваження щодо підприємницької діяльності; органи фінансово-кредитної системи; місцеві державні адміністрації; органи місцевого самоврядування; приватні установи та організації; громадяни та їх об'єднання).

До спеціальних суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємництва віднесено всі державні правоохоронні та контрольно-наглядові органи, а також суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності. Вони реалізують спеціальні заходи профілактичного характеру у цій сфері, безпосередньо виявляють, припиняють або розслідують такі діяння, а також здійснюють функції щодо державного контролю (нагляду) за підприємницькою діяльністю (судові органи, прокуратура, Служба безпеки України, органи Міністерства внутрішніх справ України, Державна фіскальна служба України та її структурні підрозділи, Державна фінансова інспекція України, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, Державна казначейська служба України, недержавні суб'єкти правоохоронної діяльності).

У підрозділі 2.2 «Структура та зміст адміністративно-правового статусу суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності» зазначено, що встановлення структури та змісту адміністративно-правового статусу суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності є важливим і необхідним для визначення їх місця у механізмі такої протидії.

Встановлено, що адміністративно-правовий статус суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності – це їх

правове становище у суспільних відносинах у зазначеній сфері, що реалізується через закріплення в адміністративному законодавстві їх завдань, функцій, повноважень, гарантій діяльності та відповідальності.

Підкреслено, що повноваження є центральним елементом адміністративно-правового статусу суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємництва. Наголошено, що для загальних суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємництва ця діяльність є похідною, яка виконується разом із основними завданнями та функціями, такими як формування законодавчої бази, адміністрування, контроль і нагляд за діяльністю учасників правовідносин у сфері господарської діяльності загалом та суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема, а також виконання ними відповідного законодавства. Зроблено висновок, що основним центральним органом виконавчої влади, який здійснює нормотворчі функції щодо врегулювання в межах своїх повноважень підприємницької діяльності, а також управління цією діяльністю, є Державна фіскальна служба України.

У *підрозділі 2.3 «Місце та роль громадськості в механізмі протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності»* встановлено, що громадянське суспільство слугує механізмом соціальної співпраці, невід'ємними складовими якої є різноманітні суспільні рухи та публічні комунікації. Це об'єднання вільних, рівноправних осіб, дислокація яких визначається певною територією і яких об'єднує механізм суспільних відносин, що є фундаментом для забезпечення їхніх загальних і особистих інтересів, гарантованих державою.

Наголошено, що на цей час в Україні представникам населення законодавчо регламентовано право брати безпосередню участь у заходах щодо протидії правопорушенням. Зокрема громадяни України можуть створювати громадські об'єднання для участі в охороні громадського порядку, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних подій. Але така діяльність не повинна бути пов'язаною з виконанням ними професійних обов'язків, має здійснюватись виключно на громадських засадах та бути проявом активної громадянської позиції.

Визначено, що основною формою участі громадськості в механізмі протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності є громадський контроль. Він становить одну з найважливіших складових механізму функціонування громадянського

суспільства, при цьому суб'єктами громадського контролю є всі громадяни та їх об'єднання. Аргументовано, що недержавні суб'єкти протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності мають, на відміну від державних органів, обмежений набір правових інструментів.

Обґрунтовано, що особливу роль у механізмі протидії правопорушенням у сфері підприємництва відіграють громадські ради – інституціалізована форма владно-громадської взаємодії, які створюються і діють при органах публічної адміністрації. Створення в Україні системи громадських рад при органах влади дозволяє представникам громадськості на всіх управлінських рівнях отримувати реальну змогу звертатися та впливати на владу та підтримувати її у належному стані, користуючись при цьому всіма іншими демократичними інструментами.

У Розділі 3 «Адміністративно-правові заходи протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні» здійснено характеристику адміністративно-правових заходів запобігання правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, заходів адміністративного припинення цих правопорушень, визначенню поняття, змісту та підстав адміністративної відповідальності за їх вчинення.

У підрозділі 3.1 «Адміністративно-правові заходи запобігання правопорушенням у сфері підприємницької діяльності» сформульовано визначення адміністративно-правових заходів запобігання правопорушенням у сфері підприємницької діяльності як визначених нормами адміністративного права заходів впливу майнового, організаційного, особистісного чи іншого характеру, що застосовуються уповноваженими на те органами до суб'єктів господарювання (підприємців) з метою упередження та недопущення протиправної поведінки та настання суспільно-шкідливих наслідків у сфері підприємницької діяльності.

До особливостей адміністративно-правових заходів запобігання правопорушенням у сфері підприємницької діяльності віднесено те, що вони: 1) не мають конкретної підстави застосування, оскільки використовуються лише для профілактики та недопущення вчинення протиправних дій; 2) застосовуються широким колом суб'єктів владних повноважень, уповноважених на те державою; 3) можуть бути спрямовані як на самого суб'єкта підприємницької діяльності, так і на його майно й організаційно-правовий статус; 4) можуть застосовуватися як в усній формі, так і за допомогою видання індивідуального правового акта (припису); 5) відзначаються

багатоманітністю; 6) застосовуються виключно в рамках чинного законодавства.

Заходи адміністративно-правового запобігання правопорушенням у сфері підприємницької діяльності поділено на дві категорії: загальні та спеціальні.

Розглянуто компетенцію та повноваження органів державного нагляду (контролю) та їх посадових осіб щодо застосування заходів адміністративно-правового запобігання правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, зокрема органів Державної фіскальної служби України, Національної поліції, Служби безпеки України та ін.

У підрозділі 3.2 «Заходи адміністративного припинення правопорушень у сфері підприємницької діяльності» здійснено характеристику заходів адміністративного припинення, встановлено, що мета застосування цих заходів є очевидною і полягає у тому, щоб: 1) припинити протиправне діяння; 2) запобігти вчиненню нових правопорушень; 3) забезпечити притягнення винних осіб до юридичної відповідальності; 4) усунути шкідливі наслідки протиправної поведінки. Таку ж мету переслідують і заходи адміністративного припинення правопорушень у сфері підприємницької діяльності.

Під заходами адміністративного припинення правопорушень у сфері підприємницької діяльності розуміються регламентовані чинним законодавством заходи примусу, спрямовані на припинення протиправної поведінки у зазначеній сфері, відновлення правомірного стану та створення умов для притягнення винних до юридичної відповідальності.

Виділено ознаки заходів адміністративного припинення правопорушень у сфері підприємницької діяльності: вони є складовою адміністративного примусу; застосовуються виключно уповноваженими на те особами; мають чітко регламентований порядок їх реалізації; застосовуються щодо осіб, які не перебувають у прямому підпорядкуванні з суб'єктами застосування цих заходів впливу; мають переважно позасудовий порядок застосування; оперативність та спрощеність процедури застосування заходів адміністративного припинення порівняно із заходами адміністративної відповідальності; застосовуються як до фізичних, так і до юридичних осіб шляхом обмеження їх прав, свобод та інтересів; багатоманітність форм заходів адміністративного припинення; приводом для їх застосування є наявність протиправної поведінки, яку необхідно припинити; невідкладний характер їх застосування.

Охарактеризовано повноваження різних суб'єктів щодо застосування конкретних заходів припинення правопорушень у сфері

підприємницької діяльності.

У підрозділі 3.3 «Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері підприємницької діяльності» визначаються поняття та зміст адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері підприємницької діяльності та її підстави.

У пункті 3.3.1 «Поняття та зміст адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері підприємницької діяльності» визначено ознаки адміністративної відповідальності у сфері підприємницької діяльності, які характеризують її сутність та дозволяють відмежувати її від інших видів юридичної відповідальності.

Під адміністративною відповідальністю у сфері підприємницької діяльності розуміється застосування уповноваженими на те органами (посадовими особами) до осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок здійснення підприємницької діяльності, передбачених чинним законодавством адміністративних стягнень.

Зроблено висновок, що зміст адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері підприємницької діяльності становить застосування адміністративних стягнень, які переважно мають майновий характер, найпоширенішим з яких є штраф.

У пункті 3.3.2 «Підстави адміністративної відповідальності у сфері підприємницької діяльності» виокремлено чотири підстави адміністративної відповідальності у сфері підприємницької діяльності: 1) нормативну; 2) фактичну; 3) юридичну; 4) процедурну.

Встановлено і охарактеризовано склади адміністративних правопорушень у сфері підприємницької діяльності, передбачені КпАП України: зловживання монопольним становищем на ринку; неправомірні угоди між підприємцями; дискримінація підприємців органами влади; порушення порядку подання інформації та виконання рішень Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень; порушення порядку припинення юридичної особи або підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця; порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення; порушення законодавства про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; порушення законодавства у сфері ліцензування видів господарської діяльності; недотримання особою обов'язкових умов щодо приватизації державного, комунального майна або підприємств та їх подальшого використання; незаконні дії у

разі банкрутства; фіктивне банкрутство; примушування до антиконкурентних узгоджених дій; порушення порядку здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності; незаконні вимоги до документа, що подається суб'єктом господарювання до органу державної влади або органу місцевого самоврядування.

Розділ 4 «Адміністративні процедури у механізмі протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні» присвячено встановленню сутності й видів адміністративних проваджень та їх значення у протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, обґрунтуванню профілактичної спрямованості дозвільно-ліцензійного провадження щодо зазначених правопорушень, розкриттю ролі контрольно-наглядових проваджень у протидії їм та характеристиці провадження в справах про них.

У підрозділі 4.1 «Сутність і види адміністративних проваджень та їх значення у протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності» здійснено характеристику термінів «адміністративний процес», «адміністративна процедура», «адміністративне провадження», визначено їх взаємозв'язок та співвідношення.

Сформульовано ознаки адміністративної процедури у сфері підприємницької діяльності: 1) здійснюється в публічній сфері, тобто у сфері публічного управління; 2) здійснюється відповідно до встановлених вимог нормативно-правових актів; 3) наявність стадій реалізації даної процедури; 4) індивідуальний характер застосування адміністративної процедури; 5) за результатами застосування певної адміністративної процедури ухвалюється відповідний адміністративний акт, обов'язковий для виконання.

Адміністративні процедури у сфері підприємницької діяльності визначено як передбачений нормативно-правовими актами порядок діяльності суб'єктів публічної адміністрації щодо розгляду та вирішення індивідуальних справ з метою реалізації та забезпечення прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб під час здійснення підприємницької діяльності.

Серед адміністративних процедур виділяються процедури, які потребують правової оцінки діяльності певних суб'єктів адміністративних правовідносин, та ті, що не потребують такої оцінки. До останніх, зокрема віднесено підготовку правових актів управління. Предметом адміністративно-юрисдикційної діяльності визначено адміністративні спори.

Здійснено класифікацію адміністративних процедур залежно від

критерію складності правил, що охоплюються процедурою, відповідно запропоновано поділити зазначені процедури на прості й складні. Виділено також види адміністративних проваджень у сфері підприємницької діяльності залежно від змісту адміністративних справ, що в них вирішуються, основними з яких, зважаючи на їх значення у протидії зазначеним правопорушенням, визнаються дозвільно-ліцензійне, контрольно-наглядові провадження та провадження в справах про адміністративні правопорушення. Залежно від суб'єкта, з ініціативи якого здійснюються адміністративні провадження у сфері підприємницької діяльності, вони поділені на заявні та втручальні. Обґрунтовано значення окремих адміністративних проваджень у протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності.

У підрозділі 4.2 *«Профілактична спрямованість дозвільно-ліцензійного провадження щодо правопорушень у сфері підприємницької діяльності»* проаналізовано погляди науковців на поняття профілактики правопорушень, її форми та способи, розкрито особливості профілактики адміністративних правопорушень у підприємницькій діяльності, з'ясовано види профілактичних заходів у зазначеній сфері, важливе місце серед яких посідають реєстрація та ліцензування.

Під реєстрацією розуміється фіксація фактів, яка здійснюється з метою обліку та надання цим фактам юридичного значення. Відповідно методом державної реєстрації визнається спосіб правового впливу, за допомогою якого уповноважені органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування визнають за фізичною особою-підприємцем або юридичною особою право на підприємницьку діяльність шляхом внесення відповідного запису в спеціальному єдиному державному реєстрі, та дозволяють користуватися зареєстрованим правом.

Суттєвим засобом протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності визнається здійснення дозвільно-ліцензійного провадження, зміст якого полягає у наданні дозволів на заняття певними видами господарської діяльності шляхом надання ліцензії фізичній особі-підприємцю або юридичній особі.

Встановлено, що реалізація на практиці механізму ліцензування у зазначеній сфері відзначається низкою проблем, пов'язаних, зокрема з надмірною бюрократизацією та постійним варіюванням переліку видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню. Наголошено, що сфера ліцензування перетворилася на одну з найбільш корумпованих та стала механізмом адміністративного тиску на

суб'єктів господарювання, в деяких випадках механізм ліцензування використовується для неправомірного обмеження конкуренції під час здійснення підприємницької діяльності.

У підрозділі 4.3 *«Роль контрольно-наглядових проваджень у протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності»* наголошено, що контроль посідає провідне місце в механізмі правового регулювання у зазначеній сфері, оскільки забезпечує виконання загальнообов'язкових правил здійснення цієї діяльності, дію інших засобів державного впливу. Здійснено класифікацію суб'єктів контрольно-наглядових повноважень, визначено сфери, в яких здійснюється така діяльність.

Визначено мету контрольно-наглядових проваджень, реалізація якої сприяє протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, – недопущення реєстрації та надання ліцензій суб'єктам господарської діяльності, які не відповідають встановленим законом вимогам (попередній контроль); вилучення з обігу об'єктів, щодо яких не дотримано вимог про обов'язкову реєстрацію, припинення господарської діяльності без відповідної реєстрації та ліцензій, припинення інших протиправних дій (подальший контроль).

Виділено проблеми виконання контрольно-наглядових функцій органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування: недоліки у визначенні вимог, що підлягають перевірці, зокрема відсутність у відкритому доступі встановлених вимог, перевірка виконання яких здійснюється під час контрольних заходів; дублювання окремих видів контролю; застарілість та неактуальність вимог до продукції та процесів, які є предметом перевірки; надмірність і суперечливість вимог, щодо яких здійснюються перевірки; недоліки процедур проведення перевірок і застосування заходів у зв'язку з виявленими порушеннями: невиправдано високий ступінь розсуду посадових осіб під час здійснення перевірок; різна практика застосування законодавства як різними контролюючими суб'єктами, так і різними структурними підрозділами одного і того ж органу.

У підрозділі 4.4 *«Провадження в справах про адміністративні правопорушення у сфері підприємницької діяльності»* визначено поняття та види суб'єктів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення у сфері підприємницької діяльності, зроблено висновок, що хоча КпАП України визначає широкий перелік таких суб'єктів, найширші повноваження щодо розгляду зазначених справ мають суди.

Провадження в справах про адміністративні правопорушення у сфері підприємницької діяльності визначено як діяльність відповідних

суб'єктів адміністративної юрисдикції щодо розгляду і вирішення таких справ, порядок якої врегульовано КпАП України та іншими нормативними актами.

Визначено низку проблем зазначеного провадження, які потребують свого якнайшвидшого вирішення. Зокрема відзначено відсутність системного врегулювання процедур притягнення юридичних осіб до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері підприємницької діяльності, проблемою судового розгляду справ про адміністративні правопорушення загалом названо відсутність правової регламентації фіксації процедури розгляду справи, виявлено наявність колізій норм КпАП України та інших законів України, зокрема Господарського кодексу, Закону «Про Антимонопольний комітет України» тощо.

У Розділі 5 «Напрямки удосконалення адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні» узагальнено зарубіжний досвід адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності та визначено можливості його використання в Україні, сформульовано напрямки розвитку системи та адміністративно-правового статусу суб'єктів протидії правопорушенням у зазначеній сфері, окреслено шляхи вдосконалення адміністративно-правових заходів протидії цим правопорушенням та визначенню можливостей покращення адміністративно-процедурних аспектів протидії їм.

У підрозділі 5.1 «Зарубіжний досвід адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності та можливості його використання в Україні діяльності» наголошено, що, враховуючи міжнародний досвід, в Україні необхідно посилювати взаємодію усіх правоохоронних органів та приватних охоронних структур щодо протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності. В контексті цього запропоновано: 1) впровадити єдиний інформаційний простір – базу даних, в якій містилися б відомості про стан захищеності підприємства, інформація про ймовірні загрози та напрямки профілактики таких протиправних дій; 2) здійснювати контроль протягом певного проміжку часу за особами, які були звільнені з комерційної установи.

Узагальнено досвід низки зарубіжних країн щодо протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності – США Великобританії, Франції, Казахстану та ін. Зроблено висновок, що кожна з них має свої особливості захисту підприємництва та протидії зазначеним правопорушенням, тому необхідно вивчати цей досвід та

шукати шляхи його адаптування на вітчизняному рівні, наприклад, запровадити дієві форми співпраці громадськості та бізнесу, єдиний внутрішній облік осіб, які вчинили економічні правопорушення, професійну службу фінансової безпеки тощо.

Обґрунтовано також доцільність розробки та прийняття Положення про Раду підприємців при Кабінеті Міністрів України у новій редакції з тим, щоб розширити її повноваження у напрямку протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності та надати їй можливість бути не лише консультативним органом, а й мати повноваження застосовувати заходи примусу.

У підрозділі 5.2 *«Напрямки розвитку системи та адміністративно-правового статусу суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності»* здійснено аналіз таких дефініцій як «державне регулювання підприємництва», «дерегуляція підприємницької діяльності», обґрунтовано, що дерегуляція підприємницької діяльності – це сукупність конкретних дій, які спрямовані на зменшення втручання державних органів у підприємницьку діяльність, у тому числі скорочення системи таких органів, а також усунення правових, адміністративних, економічних та організаційних перепон для її розвитку. Визначено, що дерегуляція підприємницької діяльності на сьогодні є важливим напрямком розвитку системи суб'єктів протидії правопорушенням у зазначеному секторі економіки.

Запропоновано з метою розвитку і вдосконалення системи та адміністративно-правового статусу цих суб'єктів: оновити положення про центральні органи виконавчої влади, які є суб'єктами протидії правопорушенням у сфері підприємництва, з урахуванням дерегулятивних вимог у зазначеній сфері; зменшити чисельність структурних підрозділів Державної фіскальної служби України принаймні вдвічі, оскільки на сьогодні в Україні у її підпорядкуванні перебуває близько 370 юридичних осіб, що створює суттєвий тиск на суб'єктів господарювання та підприємців; скоротити контролюючі повноваження Державної служби України з надзвичайних ситуацій, які вона успадкувала після реорганізації Міністерства надзвичайних ситуацій і Державної інспекції техногенної безпеки України; ліквідувати дублювання контролюючих функцій Державної служби України з питань праці, що була утворена шляхом об'єднання Державної служби гірничого нагляду та промислової безпеки та Державної інспекції з питань праці; з метою спрощення процесу створення, реєстрації та інформування суб'єктів підприємницької діяльності сконцентрувати в єдиному центральному органі виконавчої

влади функції з формування державної політики у сфері інформаційно-комунікаційних технологій і зв'язку.

У підрозділі 5.3 «Шляхи удосконалення адміністративно-правових заходів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності» сформульовано низку завдань, реалізація яких сприятиме підвищенню ефективності застосування заходів примусу у протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, зокрема визначено заходи загальної та індивідуальної профілактики правопорушень у сфері підприємницької діяльності; запропоновано два шляхи удосконалення системи стягнень за правопорушення у сфері підприємницької діяльності: 1) індексація штрафних санкцій; 2) відхід від абсолютно-визначених розмірів санкцій та встановлення нових, відповідно до розміру доходу/прибутку фізичної чи юридичної особи.

Зроблено висновок про фрагментарність норм КпАП України, які передбачають адміністративну відповідальність у сфері підприємницької діяльності, у зв'язку з чим обгрунтовано доцільність систематизації адміністративно-правових норм, що визначають адміністративну відповідальність загалом та за правопорушення у сфері підприємницької діяльності, зокрема.

Обгрунтовано доцільність врегулювання та чіткого розмежування в КпАП України адміністративної відповідальності фізичних та юридичних осіб за вчинення правопорушень у сфері підприємницької діяльності; при цьому адміністративна відповідальність фізичних осіб не має виключати адміністративну відповідальність юридичних осіб і навпаки.

Запропоновано запровадження ризик-орієнтовного підходу до визначення адміністративної відповідальності за здійснення господарської діяльності, що ліцензується, без отримання відповідної ліцензії шляхом встановлення посиленої відповідальності за діяльність, що становить значний ризик для життя, здоров'я людини та навколишнього природного середовища; збільшення розмірів стягнень за порушення вимог ліцензійних умов ведення діяльності, що становить ризик для життя, здоров'я людини та навколишнього природного середовища.

У підрозділі 5.4 «Можливості покращення адміністративно-процедурних аспектів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності» наголошено, що найбільшою проблемою правового регулювання у сфері ліцензування є наявність положень, які закріплені на неналежному рівні (зазвичай на нижчому, аніж це потрібно, встановлюються власними актами регуляторних органів), що

може призводити до встановлення додаткових обтяжливих вимог для суб'єкта господарювання.

Наголошено, що проблеми вибору рівня закріплення норм у ліцензуванні пов'язані з неузгодженням положень Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» з деякими положеннями інших законодавчих актів, таких як Закон України «Про адміністративні послуги» та Господарський кодекс України. Відзначено протиріччя щодо: рівня закріплення вичерпного переліку документів, що додаються до заяви про видачу ліцензії; рівня закріплення органів ліцензування; нормативного рівня закріплення переліку підстав для відмови у наданні адміністративної послуги; рівня закріплення особливостей ліцензування; рівня закріплення підстав для анулювання ліцензії.

Відзначено, що особливої уваги в контексті протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності потребує здійснення державного нагляду (контролю) в сфері ліцензування, адже на сьогодні єдина процедура його здійснення фактично відсутня. Державний нагляд (контроль) за дотриманням ліцензіатами вимог ліцензійних умов здійснюється в порядку, передбаченому кількома законами. Наголошено, що можливість здійснювати ліцензування відповідно до спеціальних законів дозволила деяким органам ліцензування визначити власну процедуру здійснення державного нагляду (контролю) у сфері ліцензування; розширити коло суб'єктів господарювання, що підлягають перевірці, визначити додатковий предмет перевірки в сфері ліцензування.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми — визначення сутності та особливостей адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні, а також подальших напрямів і перспектив його розвитку та вдосконалення і вироблення на цій основі відповідної концепції. В результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети.

Зокрема обгрунтовано висновок, що успішний розвиток підприємництва в Україні залежить від створення державою оптимальних умов правового, організаційного, економічного та суспільно-політичного характеру, які мають забезпечувати громадянам реальну можливість у повному обсязі користуватися конституційним правом на здійснення підприємницької діяльності, утворювати атмосферу підтримки підприємництва як основи соціального прогресу.

Підприємницьку діяльність у якості об'єкта адміністративно-правової охорони запропоновано розглядати як сукупність пов'язаних із підприємництвом суспільних благ, спрямованих на задоволення приватних і публічних потреб, законних інтересів фізичних, юридичних осіб і держави, які окреслюються окремою сферою суспільного виробництва (виготовленням та реалізацією продукції, виконанням робіт чи наданням послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність), соціально-економічна цінність яких визнається та гарантується законодавством України.

Системний аналіз норм Конституції України, КпАП України та Господарського кодексу України дозволив класифікувати адміністративні правопорушення у сфері підприємницької діяльності таким чином: 1) адміністративні проступки, які порушують основоположні свободи підприємницької діяльності, визначені як у ч. 1 ст. 42 Конституції України, так і у ст. 43 Господарського кодексу України: а) щодо організації порядку зайняття підприємницькою діяльністю; б) стосовно окремих заборонених видів підприємницької діяльності; 2) адміністративні проступки, що порушують засади захисту економічної конкуренції відповідно до ч. 2 ст. 42 Конституції України: а) у сфері захисту добросовісної конкуренції, які суперечать торговим та іншим чесним звичаям щодо реалізації підприємницької діяльності; б) у сфері захисту від протидії правомірній підприємницькій діяльності суб'єктів господарювання; 3) адміністративні проступки, що порушують принципи захисту прав споживачів: а) у сфері захисту якості та безпечності наданої продукції, товарів та послуг; б) у сфері захисту добросовісного порядку реалізації продукції, товарів, виконання робіт і надання послуг.

Запропоновано визначення поняття адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності як комплексу адміністративно-правових заходів, які мають превентивний та примусовий характер, застосовуються уповноваженими суб'єктами з метою впливу на учасників правовідносин для забезпечення дотримання норм чинного законодавства та запобігання вчиненню правопорушень у сфері підприємництва.

Сформульовано визначення поняття нормативних джерел адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, під якими запропоновано розуміти сукупність нормативно-правових актів, які регулюють відносини, що виникають в ході реалізації уповноваженими суб'єктами їх компетенції, спрямованої на виявлення та запобігання порушенням чинного законодавства у сфері підприємництва. Запропоновано поділ

зазначених джерел на декілька груп, до першої з яких віднесено кодифіковані нормативно-правові акти, до другої групи – нормативно-правові акти, що визначають види підприємницької діяльності та правила її здійснення, третю групу утворюють правові акти, що визначають статус владних суб'єктів, які наділені контрольними функціями в даній сфері.

Встановлено, що суб'єктами протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності є державні і недержавні органи, громадські організації, соціальні групи і громадяни, діяльність яких спрямована на усунення причин та умов, що породжують і сприяють правопорушенням у сфері підприємництва, недопущення вчинення учасниками відносин цих правопорушень на різних стадіях протиправної поведінки, а також притягнення їх до юридичної відповідальності. Визначено, що суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності залежно від їх місця і ролі у механізмі вказаної протидії доцільно поділяти на загальних і спеціальних. До загальних віднесено суб'єктів, які здійснюють протидію правопорушенням у підприємницькій сфері разом із реалізацією основних повноважень (Верховна Рада України; Президент України; Кабінет Міністрів України; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, які мають повноваження щодо підприємницької діяльності; органи фінансово-кредитної системи; місцеві державні адміністрації; органи місцевого самоврядування; приватні установи та організації; громадяни та їх об'єднання). До спеціальних суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємництва віднесено всі державні правоохоронні та контрольно-наглядові органи, а також суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності. Вони реалізують спеціальні заходи профілактичного характеру у цій сфері, безпосередньо виявляють, припиняють або розслідують такі діяння, а також здійснюють функції щодо державного контролю (нагляду) за підприємницькою діяльністю (судові органи, прокуратура, Служба безпеки України, органи Міністерства внутрішніх справ України, Державна фіскальна служба України та її структурні підрозділи, Державна фінансова інспекція України, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, Державна казначейська служба України, недержавні суб'єкти правоохоронної діяльності).

Доведено, що адміністративно-правовий статус суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності – це їх правове становище у суспільних відносинах у зазначеній сфері, що

реалізується через закріплення в адміністративному законодавстві їх завдань, функцій, повноважень, гарантій діяльності та відповідальності. Визначено, що для загальних суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємництва ця діяльність є похідною, яка виконується разом з основними завданнями та функціями, такими як формування законодавчої бази, адміністрування, контроль і нагляд за діяльністю учасників правовідносин у сфері господарської діяльності загалом та суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема, а також виконання ними відповідного законодавства. Наголошено, що основним центральним органом виконавчої влади, що здійснює нормотворчі функції щодо врегулювання в межах своїх повноважень підприємницької діяльності, а також управління цією діяльністю, є Державна фіскальна служба України. Вона організовує власну роботу та роботу своїх територіальних органів щодо виявлення та припинення правопорушень у сфері оподаткування, митній та бюджетній сферах, провадження досудового розслідування та оперативно-розшукової діяльності тощо, а відтак є провідним суб'єктом протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності.

Визначено, що основною формою участі громадськості в механізмі протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності є громадський контроль. Він становить одну з найважливіших складових механізму функціонування громадянського суспільства, при цьому суб'єктами громадського контролю є всі громадяни та їх незалежні об'єднання. Обґрунтовано, що особливу роль у механізмі протидії правопорушенням у сфері підприємництва відіграють громадські ради – інституціоналізована форма владно-громадської взаємодії, які створюються і діють при органах публічної адміністрації. Створення в Україні системи громадських рад при органах влади дозволяє представникам громадськості на усіх управлінських рівнях отримувати реальну змогу звертатися та впливати на владу та підтримувати її у належному стані, користуючись при цьому усіма іншими демократичними інструментами.

Виокремлено особливості адміністративно-правових заходів запобігання правопорушенням у сфері підприємницької діяльності: 1) вони не мають конкретної підстави застосування, оскільки використовуються лише для профілактики та недопущення вчинення протиправних дій; 2) застосовуються широким колом суб'єктів владних повноважень, уповноважених на те державою; 3) можуть бути спрямовані як на самого суб'єкта підприємницької діяльності, так і на його майно й організаційно-правовий статус; 4) такі заходи можуть застосовуватися як в усній формі, так і за допомогою видання

індивідуального правового акта (припису); 5) ці заходи відзначаються багатоманітністю; 6) їх застосування можливе виключно в рамках чинного законодавства. Заходи адміністративно-правового запобігання правопорушенням у сфері підприємницької діяльності поділено на дві категорії: загальні та спеціальні.

Встановлено, що заходами адміністративного припинення правопорушень у сфері підприємницької діяльності є регламентовані чинним законодавством заходи примусу, спрямовані на припинення протиправної поведінки у зазначеній сфері, відновлення правомірного стану та створення умов для притягнення винних до юридичної відповідальності.

Під адміністративною відповідальністю у сфері підприємницької діяльності запропоновано розуміти застосування уповноваженими на те органами (посадовими особами) до осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок здійснення підприємницької діяльності, передбачених чинним законодавством адміністративних стягнень. Виокремлено чотири підстави адміністративної відповідальності у сфері підприємницької діяльності: 1) нормативну; 2) фактичну; 3) юридичну; 4) процедурну.

Визначено ознаки адміністративної відповідальності у сфері підприємницької діяльності: 1) вона є різновидом заходів адміністративного примусу; 2) реалізується в специфічних правовідносинах, що мають свій, властивий тільки їм, суб'єктний склад, об'єкт та зміст; 3) є окремим підінститутом адміністративної відповідальності; 4) реалізується широким колом органів (осіб) адміністративної юрисдикції; 5) підставами її застосування є правопорушення, що вчиняються особами, які мають властиві тільки їм права та обов'язки у підприємницькій діяльності; 6) виражається в застосуванні заходів впливу карального характеру, які впливають на правосуб'єктність особи, що здійснює підприємницьку діяльність; 7) має не компенсаційного характеру, оскільки її суб'єкт відповідає перед державою, а не перед іншими учасниками правовідносин; 8) реалізується щодо осіб, які не перебувають у відносинах підпорядкування з особою, яка здійснює провадження у справі; 9) встановлюється нормами КпАП України та деякими іншими нормативними актами, зокрема Господарським кодексом України; 10) має особливий, властивий тільки їй порядок здійснення провадження про адміністративні правопорушення; 11) відзначається складністю визначення вини, якщо суб'єкт адміністративного правопорушення є колективним; 12) її заходи запобігають вчиненню більш небезпечних

правопорушень, які можуть завдати шкоди економічній безпеці держави.

Адміністративні процедури у сфері підприємницької діяльності визначено як передбачений нормативно-правовими актами порядок діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо розгляду та вирішення індивідуальних справ з метою реалізації та забезпечення прав та законних інтересів людини і громадянина під час здійснення підприємницької діяльності.

Наголошено, що суттєвим важелем державного впливу на процес здійснення підприємницької діяльності є її ліцензування, яке обумовлює гарантоване Конституцією України право на її здійснення отриманням відповідної ліцензії. Встановлено, що реалізація на практиці механізму ліцензування у зазначеній сфері відзначається низкою проблем, пов'язаних, зокрема з надмірною бюрократизацією та постійним варіюванням переліку видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню.

Підкреслено, що державний контроль посідає провідне місце в механізмі правового регулювання у сфері підприємницької діяльності, оскільки забезпечує виконання загальнообов'язкових правил здійснення підприємницької діяльності, забезпечує дію інших засобів державного впливу. Метою контрольно-наглядових проваджень, реалізація якої сприяє протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, названо недопущення реєстрації та надання ліцензій суб'єктам господарської діяльності, які не відповідають встановленим законом вимогам (попередній контроль); вилучення з обігу об'єктів, щодо яких не дотримано вимог про обов'язкову реєстрацію, припинення господарської діяльності без відповідної реєстрації та ліцензій, припинення інших протиправних дій (подальший контроль).

Провадження в справах про адміністративні правопорушення у сфері підприємницької діяльності визначено як діяльність відповідних суб'єктів адміністративної юрисдикції щодо розгляду і вирішення таких справ, порядок якої врегульовано Кодексом України про адміністративні правопорушення та іншими нормативними актами. Відзначено відсутність системного врегулювання процедур притягнення юридичних осіб до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері підприємницької діяльності.

Наголошено, що, враховуючи міжнародний досвід, в Україні необхідно посилювати взаємодію усіх правоохоронних органів та приватних охоронних структур у напрямку протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, для чого запропоновано

впровадити єдиний інформаційний простір – базу даних, в якій містилися б відомості про стан захищеності підприємства, інформація про ймовірні загрози та напрямки профілактики таких протиправних дій тощо. Обґрунтовано доцільність розробки та прийняття Положення про Раду підприємців при Кабінеті Міністрів України у новій редакції з тим, щоб розширити її повноваження у напрямку протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності та надати їй можливість бути не лише консультативним органом, а й мати повноваження застосовувати заходи примусу.

Відзначено значення дерегуляції підприємницької діяльності як основного напрямку розвитку системи суб'єктів протидії правопорушенням у зазначеній сфері, яка становить сукупність конкретних дій, спрямованих на зменшення втручання державних органів у підприємницьку діяльність, у тому числі скорочення системи таких органів, а також усунення правових, адміністративних, економічних та організаційних перепон для її розвитку. З метою розвитку і удосконалення адміністративно-правового статусу деяких суб'єктів протидії правопорушенням у підприємницькій діяльності запропоновано:

- оновити положення про центральні органи виконавчої влади, які є суб'єктами протидії правопорушенням у сфері підприємництва, з урахуванням дерегулятивних вимог у зазначеній сфері;

- зменшити чисельність структурних підрозділів Державної фіскальної служби України принаймні вдвічі, оскільки на сьогодні в Україні у її підпорядкуванні перебуває близько 370 юридичних осіб, що створює суттєвий тиск на суб'єктів господарювання та підприємців;

- скоротити контролюючі повноваження Державної служби України з надзвичайних ситуацій, які вона успадкувала після реорганізації Міністерства надзвичайних ситуацій і Державної інспекції техногенної безпеки України;

- ліквідувати дублювання контролюючих функцій Державної служби України з питань праці, що була утворена шляхом об'єднання Державної служби гірничого нагляду та промислової безпеки та Державної інспекції з питань праці;

- з метою спрощення процесу створення, реєстрації та інформування суб'єктів підприємницької діяльності сконцентрувати в єдиному центральному органі виконавчої влади функції з формування державної політики у сфері інформаційно-комунікаційних технологій і зв'язку.

Сформульовано низку завдань, реалізація яких сприятиме

підвищенню ефективності застосування заходів примусу у протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, зокрема визначено заходи загальної та індивідуальної профілактики правопорушень у сфері підприємницької діяльності; запропоновано два шляхи удосконалення системи стягнень за правопорушення у сфері підприємницької діяльності: 1) індексація штрафних санкцій; 2) відхід від абсолютно-визначених розмірів санкцій та встановлення нових, відповідно до розміру доходу/прибутку фізичної чи юридичної особи.

Зроблено висновок про фрагментарність правових норм, які містяться в Кодексі України про адміністративні правопорушення, що закріплюють адміністративну відповідальність у сфері підприємницької діяльності, у зв'язку з чим обгрунтовано доцільність систематизації адміністративно-правових норм, що визначають адміністративну відповідальність загалом та за правопорушення у сфері підприємницької діяльності, зокрема. Обгрунтовано доцільність врегулювання та чіткого розмежування в КпАП України адміністративної відповідальності фізичних та юридичних осіб за вчинення правопорушень у сфері підприємницької діяльності; при цьому адміністративна відповідальність фізичних осіб не має виключати адміністративну відповідальність юридичних осіб і навпаки. Запропоновано запровадження ризик-орієнтовного підходу до визначення адміністративної відповідальності за здійснення господарської діяльності, що ліцензується, без отримання відповідної ліцензії, шляхом встановлення посиленої відповідальності за діяльність, що становить значний ризик для життя, здоров'я людини та навколишнього природного середовища; збільшення розмірів стягнень за порушення вимог ліцензійних умов ведення діяльності, що становить ризик для життя, здоров'я людини та навколишнього природного середовища.

Визначено можливості покращення адміністративно-процедурних аспектів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, зокрема у законах України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» та «Про ліцензування видів господарської діяльності» запропоновано:

- передбачити особливості здійснення цього нагляду (контролю) у сфері ліцензування;
- врегулювати участь органів ліцензування у комплексних перевірках;
- закріпити загальні правила та процедуру проведення

«передліцензійних перевірок»;

- розмежувати державний нагляд та контроль, надати визначення державному нагляду та державному контролю, встановити окремі підстави і порядок їх здійснення, встановити виключний перелік заходів державного нагляду та контролю (атестація, ревізія, перевірка, огляд, обстеження, експертиза);

- зобов'язати органи ліцензування проводити позапланові перевірки виконання ліцензіатами розпоряджень про усунення порушень вимог ліцензійних умов тільки у тому разі, коли ліцензіат не повідомив орган ліцензування про усунення ним порушень вимог ліцензійних умов, повідомив невчасно, не надав копії підтверджуючих документів про усунення порушень вимог ліцензійних умов;

- виключити таку підставу для позапланових перевірок як виявлення у державних інформаційних ресурсах (паперових та електронних) інформації, що свідчить про порушення ліцензіатом вимог ліцензійних умов або не узгоджується з інформацією, що подається ліцензіатом органу ліцензування.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати:

1. Васильєв В. М. Адміністративно-правовий механізм протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні : Монографія. Х.: Панов, 2019. 412 с.

2. Васильєв В.М. Профілактична спрямованість дозвоільно-ліцензійного провадження щодо правопорушень у сфері підприємницької діяльності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Випуск 3. Том 4. С. 134–138.

3. Васильєв В.М. Поняття, зміст та особливості адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері підприємницької діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2016. Випуск 6-2. Т. 3. С. 112-117.

4. Васильєв В.Н. Формы реализации административного пресечения правонарушений в сфере предпринимательской деятельности отдельными субъектами властных полномочий. *Право и политика*. 2017. № 3. С. 91–96. (Кыргызская Республика).

5. Васильєв В.М. Протидія правопорушенням у сфері бізнесу: аналіз досвіду окремих держав заходу та перспективи його впровадження у вітчизняну практику. *Юридичний бюлетень*. 2017. № 5. Том 3. С. 145-149.

6. Васильєв В.М. Особливості застосування адміністративно-правових заходів запобігання у сфері підприємницької діяльності.

Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2017. Випуск 43. Т. 4. С. 184-189.

7. Васильєв В.М. Перспектива розвитку адміністративно-правових заходів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Випуск №6. Том 4. С. 156-161.

8. Васильєв В.М. Роль контрольно-наглядових проваджень у протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 1. Том 2. С. 129–133.

9. Васильєв В.М. Сутність адміністративних процедур та їх значення у протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Випуск 50. Т. 3. С. 112–116.

10. Васильєв В.М. Процедурні питання накладення адміністративно-господарських санкцій і заходів адміністративної відповідальності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1. Том 3. С. 101–105.

11. Васильєв В.Н. Правовая характеристика оснований административной ответственности в сфере предпринимательской деятельности. *Право и закон*. 2018. № 4. С. 111–117. (Кыргызская Республика)

12. Vasyliiev V. M. Administrative and Legal Aspects of Protecting Entrepreneurial Activity in Ukraine 43 Eurasian Academic Research Journal 2018. No 9 (27), p.43-51.

13. Васильєв В.М. Щодо нормативних джерел адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2019. Випуск 1. С. 50-53.

14. Васильєв В.М. Поняття та види суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. № 2 (81). 2018. С. 38-45.

15. Васильєв В.Н. Полномочия Государственной фискальной службы Украины по публичному администрированию в сфере предпринимательской деятельности. *Научный журнал «ВЛАСТЬ И ОБЩЕСТВО» (История, Теория, Практика)». № 1 (49)*. 2019. С. 13-22. Грузия

16. Васильєв В.М. Шляхи вдосконалення контрольно-наглядових процедур у сфері ліцензування господарської діяльності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Випуск 2. С.

156–160.

17. Васильєв В.М. Адміністративно-правове забезпечення режиму законності підприємницької діяльності в Україні. *Право і безпека*. 2018. № 4. С. 36-43.

18. Васильєв В.М. Поняття та особливості підприємницької діяльності як об'єкта адміністративно-правової охорони. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2018. № 3 (82). С. 55-64.

19. Васильєв В.М. Структура та зміст адміністративно-правового статусу суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності. *Право і безпека*. 2018. № 3 (70). С. 10-15.

20. Васильєв В.М. Місце та роль громадськості в механізмі протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності. *Науковий журнал «Приватне та публічне право»*. Випуск 1/2019. С. 62-67.

21. Васильєв В.Н. Система и полномочия негосударственных субъектов противодействия правонарушениям в предпринимательской сфере. *Закон и жизнь: международный научно-практический правовой журнал*. 2019. №2/2. С. 53-56.

22. Васильєв В.Н. Правовое регулирование административно-правового механизма противодействия правонарушениям в сфере предпринимательской деятельности. *Закон и жизнь: международный научно-практический правовой журнал*. 2019. № 3/2. С. 14-18.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

23. Васильєв В.М. Шляхи удосконалення системи державного нагляду (контролю) щодо запобігання правопорушенням у сфері господарської діяльності. *Стан та перспективи розвитку юридичної науки* : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 1–2 вересня 2017 р. Дніпро : ГО «Правовий світ», 2017. С. 44-48.

24. Васильєв В.М. Удосконалення порядку ліцензування господарської діяльності. *Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення* : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 28-29 липня 2017 року. Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. С. 71-74.

25. Васильєв В.М. Щодо врегулювання адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності. *Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 20-21 жовтня 2017 року). Харків: ГО

«Асоціація аспірантів-юристів», 2017. С. 30-33.

26. Васильєв В.М. Щодо побудови адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності. *Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи*: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 9–10 березня 2018 р. К.: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 62-66.

27. Васильєв В.М. Деякі аспекти ролі громадськості в механізмі протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності. *Актуальні питання правової теорії та юридичної практики*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 10–11 серпня 2018 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2018. С. 45-48.

28. Васильєв В.М. Деякі аспекти розвитку системи та адміністративно-правового статусу суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності. *Актуальні питання юридичної теорії та практики: наукові дискусії*: Міжнародна науково-практична конференція, м. Харків, 30 листопада – 1 грудня 2018 р. У 2-х частинах. Х. : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2018. Ч. II. С. 23-25.

29. Васильєв В.М. Умови доцільності застосування заходів адміністративно-правового запобігання правопорушенням у сфері підприємницької діяльності. *Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 1-2 лютого 2019 р. Дніпро : ГО «Правовий світ», 2019. С. 37-39.

АНОТАЦІЯ

Васильєв В. М. Адміністративно-правовий механізм протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (081 – Право). – Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2019.

Дисертацію присвячено визначенню сутності та особливостей адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні, а також подальших напрямів і перспектив його розвитку та вдосконалення і виробленню на цій основі відповідної концепції.

Охарактеризовано підприємницьку діяльність як об'єкта адміністративно-правової охорони, визначено поняття та види

правопорушень у сфері підприємницької діяльності, встановлено сутність та структуру адміністративно-правового механізму протидії зазначеним правопорушенням, окреслено його нормативні джерела. Визначено поняття та види суб'єктів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності, охарактеризовано їх адміністративно-правовий статус. Здійснено характеристику адміністративно-правових заходів протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності та адміністративних процедур у цій сфері. Окреслено напрями удосконалення адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності.

Ключові слова: підприємницька діяльність, правова охорона, правопорушення, протидія, адміністративно-правовий механізм, суб'єкти протидії, адміністративно-правовий статус, адміністративно-правові заходи, запобігання, припинення, адміністративна відповідальність, адміністративні процедури, удосконалення.

АННОТАЦИЯ

Васильев В. Н. Административно-правовой механизм противодействия правонарушениям в сфере предпринимательской деятельности в Украине. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право, информационное право (081 – право). – Харьковский национальный университет внутренних дел, Харьков, 2019.

Диссертация посвящена определению сущности и особенностей административно-правового механизма противодействия правонарушениям в сфере предпринимательской деятельности в Украине, а также дальнейших направлений и перспектив его развития и совершенствования и выработке на этой основе соответствующей концепции.

Охарактеризована предпринимательская деятельность как объект административно-правовой охраны, которая рассматривается как совокупность связанных с предпринимательством общественных благ, направленных на удовлетворение частных и публичных потребностей, законных интересов физических, юридических лиц и государства, определяются отдельной сферой общественного производства (изготовлением и реализацией продукции, выполнением работ или оказанием услуг стоимостного характера, имеющих ценовую определенность), социально-экономическая ценность

которых признается и гарантируется законодательством Украины.

Определены понятие и виды правонарушений в сфере предпринимательской деятельности, установлены сущность и структура, обозначены нормативные источники административно-правового механизма противодействия указанным правонарушениям, под которым предлагается понимать комплекс мер административно-правового характера, направленных на урегулирование отношений в сфере предпринимательства, выявление правонарушений и предупреждение совершения новых, а также его структура, которую образуют объект, субъект, содержание противодействия и процедуры его осуществления.

Определены понятие и виды субъектов противодействия правонарушениям в сфере предпринимательской деятельности, охарактеризован их административно-правовой статус. Установлено, что этими субъектами являются государственные и негосударственные органы, общественные организации, социальные группы и граждане, деятельность которых направлена на устранение причин и условий, порождающих и способствующих правонарушениям в сфере предпринимательства, недопущение совершения участниками отношений этих правонарушений на разных стадиях противоправного поведения, а также привлечение нарушителей к юридической ответственности.

Осуществлена характеристика административно-правовых мер противодействия правонарушениям в сфере предпринимательской деятельности. Выделены особенности административно-правовых мер предупреждения этих правонарушений, которые разделены на две категории: общие и специальные. Установлено, что мерами административного пресечения правонарушений в сфере предпринимательской деятельности являются регламентированные действующим законодательством меры принуждения, направленные на прекращение противоправного поведения в указанной сфере, восстановление правомерного положения и создание условий для привлечения виновных к юридической ответственности. Под административной ответственностью в сфере предпринимательской деятельности предложено понимать применение уполномоченными на то органами (должностными лицами) к лицам, совершившим административные правонарушения, посягающие на установленный порядок осуществления предпринимательской деятельности, предусмотренных действующим законодательством административных взысканий.

Административные процедуры в области предпринимательской

деятельности определены как предусмотренный нормативно-правовыми актами порядок деятельности органов государственной власти по рассмотрению и разрешению индивидуальных дел с целью реализации и обеспечения прав и законных интересов человека и гражданина при осуществлении предпринимательской деятельности. Установлены сущность и виды административных производств и их значение в противодействии правонарушениям в сфере предпринимательской деятельности, обоснованна профилактическая направленность регистрационно-лицензионного производства в отношении правонарушений в указанной сфере, раскрыта роль контрольно-надзорных производств в противодействии этим правонарушениям, охарактеризовано производство по делам об административных правонарушениях в сфере предпринимательской деятельности.

Определены направления совершенствования административно-правового механизма противодействия правонарушениям в сфере предпринимательской деятельности, в частности, обобщен зарубежный опыт административно-правового противодействия правонарушениям в сфере предпринимательской деятельности и определены возможности его использования в Украине, сформулированы направления развития системы и административно-правового статуса субъектов противодействия правонарушениям в данной сфере, намечены пути совершенствования административно-правовых мер противодействия указанным правонарушениям, определены возможности улучшения административно-процедурных аспектов противодействия им.

Ключевые слова: предпринимательская деятельность, правовая охрана, правонарушение, противодействие, административно-правовой механизм, субъекты противодействия, административно-правовой статус, административно-правовые меры, предупреждение, пресечение, административная ответственность, административные процедуры, совершенствование.

SUMMARY

Vasyliiev V. M. Administrative mechanism of counteracting offenses in the sphere of entrepreneurial activity in Ukraine. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for obtaining the degree of Doctor of Law in specialty 12.00.07 - administrative law and process; finance law; information law (081 – Law). – Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, 2019.

The dissertation is devoted to the definition of the essence and

peculiarities of the administrative mechanism of counteracting offenses in the field of entrepreneurial activity in Ukraine, as well as further directions and prospects for its development and improvement and development on this basis of the corresponding concept.

The entrepreneurial activity is described as an object of administrative protection, the concepts and types of offenses in the sphere of entrepreneurial activity are defined, the essence and structure of the administrative mechanism of counteraction to the above mentioned offences are determined, and its normative sources are outlined. The concepts and types of subjects of counteraction to offences in the sphere of entrepreneurial activity are defined, their administrative status is characterized. Characterization of administrative measures for counteracting offences and administrative procedures in the field of entrepreneurial activity is carried out. The directions of improvement of administrative mechanism of counteraction of offenses in the sphere of entrepreneurial activity are outlined.

Key words: entrepreneurial activity, legal protection, offences, counteraction, administrative mechanism, subjects of counteraction, administrative-legal status, administrative-legal measures, prevention, termination, administrative responsibility, administrative procedures, improvement.

Підписано до друку 23.09.2019. Папір офсетний. Друк офсетний.

Формат 60×90/16. Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Тираж 100 прим.

Видавець і виготовлювач

Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Л. Ландау, 27, м. Харків, 61080.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.